

การบริหารจัดการการเงินของวัดภายใต้หลักธรรมาภิบาล*

กฤติน จันทรสนธิมา**

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ศึกษาการบริหารจัดการการเงินของวัดในพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาระบบและหลักเกณฑ์การบริหารจัดการเงินบริจาคของวัดให้สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล ให้เกิดความโปร่งใส ตรวจสอบได้มากยิ่งขึ้น จากการศึกษาพบว่า อำนาจหน้าที่โดยทั่วไปในการบริหารจัดการการเงินของวัดมักขึ้นอยู่กับเจ้าอาวาส โดยมีกฎกระทรวงฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑) กำหนดรายละเอียดในการบริหารจัดการไว้อย่างกว้างๆ จึงเสนอให้มีการพัฒนาระบบและหลักเกณฑ์การบริหารจัดการโดยใช้มาตรการทางกฎหมายและเสนอมาตรการเชิงนโยบายเพื่อให้ปฏิบัติตามกฎหมายดังกล่าวบรรลุผลดียิ่งขึ้น

คำสำคัญ : หลักธรรมาภิบาล

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ รุ่นที่ ๑ เรื่อง การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในพระพุทธศาสนา: ศึกษาเฉพาะกรณีเงินบริจาค

** น.บ. ม. รามคำแหง, น.บ.ท. เนติบัณฑิตยสภา, ศน.ม. (พุทธศาสนาและปรัชญา) ม. มหาจุฬาราชวิทยาลัย

ABSTRACT

This article aims to study administration of financial of The Buddhist temples Buddhism, in analytical way for finding a guideline on a system and rule development of the administration of financial donation of Buddhist temples in line with good governance and for more transparency and accountability. The research finds administration of Buddhist temple depends on the abbot and the ministerial regulation No.2 B.E. 2511 (1968) provides merely broad scope of administration in this regard. the researcher suggests a system and rule development of the administration by a legal measure and suggests a policy measure to implement efficiently related laws.

Keyword : good governance

๑. บทนำ

นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันพระพุทธศาสนากับชาวไทยมีความสัมพันธ์ที่ติดกันตลอดมา เนื่องจากพระพุทธศาสนาได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย โดยวัดกับพระสงฆ์เป็นสื่อกลาง วัดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของสถาบันศาสนาส่งเสริมเพื่อเป็นที่พำนักอาศัยของพระภิกษุสามเณรในทางพระพุทธศาสนา ถือว่าทรัพย์สินอย่างใดอย่างหนึ่งของพระศาสนาและของวัด ไม่ว่าจะเป็นอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ต่างเรียกว่า ศาสนสมบัติทั้งสิ้นศาสนสมบัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๔๐ แบ่งออกเป็นสองประเภท ได้แก่ ศาสนสมบัติกลางและศาสนสมบัติของวัด ศาสนสมบัติกลาง ได้แก่ ทรัพย์สินของพระศาสนา มีใช้ของวัดใดวัดหนึ่ง เช่น ที่ดินและอาคาร รวมทั้งดอกผลที่เกิดขึ้นได้มาสองทาง คือ การบริจาคของผู้มีศรัทธา เช่น ที่ดินตลาดเฉลิมโลก ตลาดน้อย และที่อื่นๆ ทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด ที่ดินวัดร้างทั่วประเทศที่ทางราชการประกาศยุบเลิกวัด รวมทั้งรายได้ที่เกิดจากการให้เช่าที่ดินดังกล่าว ส่วนศาสนสมบัติของวัด ได้แก่ ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่ง หมายถึง ทรัพย์สินทุกชนิดรวมถึงปูชนียสถานที่ตั้งอยู่ภายในบริเวณวัด เช่น พระปฐมเจดีย์ พระธาตุพนม พระธาตุดอยสุเทพ เป็นต้น (ปลัดชูติชฎยากร, ๒๕๕๓ : ๑๖๑-๑๖๒)

การจัดตั้งวัดมีวัตถุประสงค์เพื่อกิจกรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนา และเป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมเมื่อวัดจัดตั้งขึ้นเพื่อสาธารณประโยชน์และมีสถานะเป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ซึ่งเป็นกฎหมายมหาชนแล้ว ศาสนสมบัติทั้งสองประเภทได้แก่ ศาสนสมบัติกลางและศาสนสมบัติของวัดจึงเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติแบ่งประเภทของเงินวัดออกเป็นสองประเภท คือ เงินผลประโยชน์ ได้แก่ เงิน

ที่ได้มาจากการจัดประโยชน์ของวัด เช่น เงินค่าเช่า ค่าผาติกรรม ดอกเบี้ย ส่วนลด เงินบำรุง เงินค่าขายสิ่งของ เงินค่าชดเชยและเงินค่าปรับ และเงินใดๆ ที่ออกเงยขึ้นจากศาสนสมบัติของวัด เงินการกุศลหรือเงินบริจาค ได้แก่ เงินที่ผู้บริจาคเจาะจงเพื่อการกุศลอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น บริจาคเป็นค่าภัตตาหาร ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าก่อสร้างถาวรของเจ้าภาพ เงินบำรุงพระอาพาธและเงินอื่นๆ ในลักษณะเดียวกัน (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๕ : ๑๓๐)

ณดา จันทรสม (๒๕๕๕ : บทคัดย่อ ๓) กล่าวว่า “วัดในพระพุทธศาสนาเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นโดยไม่แสวงหาผลกำไรและมีเงินหมุนเวียนอยู่ในระบบเป็นจำนวนมาก โดยมีเงินหมุนเวียนในรูปแบบของรายได้และรายจ่ายของระบบวัดอยู่ประมาณ ๑๐๐,๐๐๐-๑๒๐,๐๐๐ ล้านบาทต่อปี” และว่า

รายรับของวัดส่วนมากมักจะมาจากเงินบริจาคเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะด้าน เช่น งานซ่อมแซมโบสถ์ หรือศาสนสถานอื่นๆ รองลงมาคือรายรับจากการสร้างเครื่องบูชาและเงินบริจาคในโอกาสพิเศษ เช่นทอดกฐิน ผ้าป่า งานบวช ฟังลูกนิมิต ฯลฯ นอกจากนี้วัดยังมีรายรับอื่นอีก เช่น เงินบริจาคของอุบาสกอุบาสิกาที่มาไหว้พระ การเรียไรเงินด้วยการบอกบุญไปตามที่ต่างๆ เงินบริจาคที่ได้จากงานศพ เงินบริจาคเป็นกรณีพิเศษเฉพาะบุคคลที่มีมูลค่าสูง รายได้จากทรัพย์สินของวัด เช่น ค่าเช่าที่ดิน อาคาร รายได้จากการจัดกิจกรรมของวัด เช่น ในเทศกาลงานวัด รายได้จากการสร้างเครื่องบูชา เช่น พระพุทธรูป พระเครื่อง วัตถุมงคล ฯลฯ รายได้จากการสนับสนุนของ

หน่วยงานราชการ รายได้อื่นๆ เช่น มูลนิธิ
ของวัด การขายของวัด เปิดค่ายธรรมะ ฯลฯ
(ณดา จันทร์สม, ๒๕๕๕ : ๘๑-๘๒)

ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องบริหารจัดการ
การเงินของวัดให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย เพื่อจะได้นำ
เงินดังกล่าวไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในกิจการพระศาสนา
อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย

แม้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และ
แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ และกฎกระทรวง
ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑) จะกำหนดให้วัดต้องจัดการ
การเงินให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด แต่ปัญหาการ
รั่วไหลของเงินวัดยังปรากฏให้เห็นอยู่เสมอ สะท้อนให้
เห็นปัญหาว่ากฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดการการเงินของวัด
อาจยังมีข้อบกพร่องและควรปรับปรุงแก้ไขให้โปร่งใสและ
รัดกุมมากยิ่งขึ้น

วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติ
คณะสงฆ์ และมาตรา ๔๕ แห่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว
บัญญัติรับรองให้เจ้าอาวาสมีสถานะเป็นเจ้าพนักงาน
ตามความในประมวลกฎหมายอาญา จึงมีหน้าที่เปิดเผย
รายได้ต่างๆ ของวัดให้ประชาชนได้รับรู้ด้วยความโปร่งใส
เช่นเดียวกับหน่วยงานราชการต่างๆ โดยต้องเปิดเผย
บัญชีและแสดงรายการแสดงรายได้และรายจ่ายของวัดให้
ภาครัฐได้รับทราบเช่นเดียวกัน โดยคำนึงหลักคุณธรรม
หลักความโปร่งใส หลักนิติธรรม และหลักการมีส่วนร่วม
ภายใต้กรอบธรรมาภิบาลแต่ต้องไม่ขัดกับพระธรรมวินัย
ผู้เขียนจึงเห็นควรศึกษาการบริหารจัดการเงินบริจาค
ของวัด รวมทั้งวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรค เพื่อหา
แนวทางปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาให้การบริหารจัดการ
การเงินของวัดโปร่งใสและรัดกุมมากยิ่งขึ้น โดยผ่าน
กระบวนการทางกฎหมายและนโยบายต่างๆ ภายใต้หลัก
ธรรมาภิบาล

วัตถุประสงค์

- ๑) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการเงินของวัด
- ๒) เพื่อเสนอแนะหลักเกณฑ์การบริหารจัดการ
เงินของวัดให้สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล

วิธีการศึกษา

เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยวิเคราะห์จาก
เอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พระวินัยปิฎก เฉพาะส่วนที่
เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินของพระสงฆ์รวมทั้งโทษทางพระวินัย
พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับ
ที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ กฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑)
กฎหมายตราสามดวงฉบับที่ ๑๘ (พ.ศ. ๒๕๓๖) ว่าด้วยการ
แต่งตั้งถอดถอนไวยาวัจกร พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลัก
เกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๖
กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานพระพุทธศาสนา
แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๗ และเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่
หนังสือ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ เป็นต้น

ประโยชน์ที่ได้จากการศึกษา

- ๑) ทำให้ทราบหลักเกณฑ์การบริหารจัดการ
การเงินของวัด
- ๒) ทำให้ทราบแนวทางในการพัฒนาหลักเกณฑ์
การบริหารจัดการเงินของวัดที่สอดคล้องกับหลักธรรมา-
ภิบาล

๒. สภาพปัญหา

ปัจจุบันพระภิกษุตกเป็นข่าวเรื่องการเงินกันมาก
งานวิจัยเรื่อง *กวีภักตคณะสงฆ์ไทย* (พระวรพงษ์ โชติธมโม,
๒๕๔๙ : ๑๕-๑๖) ได้วิเคราะห์และรวบรวมข่าวที่ปรากฏใน
หน้าหนังสือพิมพ์ที่ตีพิมพ์ในช่วง พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔ ได้
สรุปว่า ความเศร้าหมองของพระภิกษุสงฆ์ที่เป็นข่าวมาก
ที่สุดอันดับที่ ๒ คือ ปัญหาด้านการเงินและธุรกิจ มีจำนวน

๓๔๔ ข้าว (ร้อยละ ๖.๓๑) และความเศร้าหมองของวัดหรือสถานที่สงฆ์ที่เป็นข่าวมากที่สุด อันดับแรก คือ ปัญหาการเงินและธุรกิจ มีจำนวน ๑๙๕ ข้าว (ร้อยละ ๓.๕๘) ทีมข่าวมติชนรายวัน (๒๕๕๖ : ๑๙) รายงานว่า “ดีเอสไอตรวจสอบพบบัญชีธนาคารของเณรคำต้องสงสัยมากถึง ๔๑ บัญชีจากหลายธนาคารและทรัพย์สินอีกเป็นจำนวนมาก” ส่วนทีมข่าวผู้จัดการออนไลน์ (๒๕๕๗) รายงานว่า “ทั้งข่าวเมื่อวันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๕๗ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลนางัว อำเภอน้ำโสม จังหวัดอุดรธานี พร้อมชาวบ้านร่วม ๑๐๐ คน บุก สก.น้ำโสม แจ้งความจับเจ้าอาวาสวัดตั้งข้อหาฉ้อโกงประชาชนและยกยอกทรัพย์สินให้นำเงินทำบุญเข้าบัญชีวัด” ดนัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์ (๒๕๕๒ : ๑๑๕) กล่าวว่า “กรณีวัดพระธรรมกายและมูลนิธิธรรมกายซึ่งมีเงินรายได้จากการทำบุญและเรียไรจำนวนมหาศาลทั้งโครงการใหญ่และโครงการย่อยตลอดปีประมาณปีละ ๕๐ โครงการ คาดว่าแต่ละปีจะมีเงินเข้าวัดและมูลนิธิประมาณ ๒,๐๐๐ ล้านบาท อีกทั้งวัดและมูลนิธิมีทรัพย์สินรวมกันในขณะที่นี้ประมาณ ๕๐,๐๐๐ ล้านบาท แต่วัดและมูลนิธิก็ยังไม่มียัญชีที่เปิดเผย” และสวัสดิ์ มานิตย์ (๒๕๔๒ : ๑๗๔) กล่าวว่า “ประเด็นปัญหากรณีวัดพระธรรมกาย (พ.ศ. ๒๕๔๒) มีหลายประการ รวมถึงปัญหาการรับเงินบริจาคและการใช้จ่ายเงินไม่มีบัญชีรายรับ รายจ่ายให้ชัดเจน ส่อให้เห็นถึงความไม่สุจริต” ข้อมูลข้อมูลเหล่านี้เป็นไปในทิศทางเดียวกันพบว่า ภิรมย์ จันถาวร (๒๕๔๔ : ๑๑๒) สรุปว่า

วัดส่วนใหญ่ขาดความรู้และทักษะ

ในการนับและบันทึกการรับรายจ่ายเงินบริจาคที่ดีเพียงพอ ได้แก่ วัดในภูมิภาคมีปัญหาทางการเงิน เนื่องจากการจัดทำบัญชีการเงินไม่ชัดเจน เพราะขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการบัญชีและการเงิน การจัดทำบัญชีไม่เป็นระบบ ไม่มีการแถลงดุลประจำปี การบริหารจัดการผูกขาด

อยู่ที่บุคคลกลุ่มเดียว ไม่มีวาระการดำรงตำแหน่ง และการนับเงินและบันทึกการรับรายจ่ายของเงินบริจาคของวัดยังขาดการจัดทำบัญชีที่ไม่มีมาตรฐานเพียงพอ เนื่องจากจัดทำโดยผู้ที่ขาดความชำนาญและเหมาะสมเพียงพอ จึงนำไปสู่ปัญหาการทุจริตเงินบริจาคของวัดได้ง่าย

ส่วนเรื่องการรับเงินนั้นกฤติน จันท์สนธิมา (๒๕๕๗ : ๑๒๕) กล่าวว่า “แม้วัดส่วนใหญ่วัดจะรับเงินและทรัพย์สินอื่นโดยการออกใบอนุโมทนาบัตรให้ก็ตาม แต่ในทางกลับกันถือได้ว่ายังมีวัดส่วนน้อยหรือวัดอีกจำนวนหนึ่งที่รับเงินและทรัพย์สินอื่นโดยไม่ได้ออกใบอนุโมทนาบัตรให้กับผู้บริจาคเหมือนกับวัดส่วนใหญ่” ส่วนเงินบริจาค่นั้นวัดส่วนใหญ่ก็จัดเก็บและดูแลรักษาด้วยตนเองมากกว่าที่จะมอบหมายให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติดำเนินการแทน เนื่องจากกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ข้อ ๕ วรรคสอง กำหนดว่า “การดูแลรักษาและจัดการเงินการกุศลที่มีผู้บริจาค ให้เป็นไปตามความประสงค์ของผู้บริจาค” กฤติน จันท์สนธิมา (๒๕๕๗ : ๑๒๑) กล่าวว่า

เป็นการยากที่จะพิสูจน์ว่าเงินใดบริจาคให้แก่วัดหรือบริจาคให้เป็นเงินส่วนบุคคล หากพิสูจน์ได้ว่าเงินใดเป็นเงินบริจาคให้แก่วัด เงินดังกล่าวย่อมเป็นเงินของพระศาสนา ซึ่งอาจบริหารจัดการเช่นเดียวกับเงินผลประโยชน์ของวัดตามที่ข้อ ๕ วรรคแรก วางแนวทางไว้โดยอนุโลม การที่แต่ละวัดบริหารจัดการดูแลรักษาและจัดเก็บเงินบริจาคของวัดเองมีผลให้ข้อมูลทางการเงินที่วัดได้รับมานั้นมีเพียงผู้บริหารจัดการวัดเท่านั้นที่รู้และยังกลายเป็นความลับที่ยาก

ต่อการเปิดเผยให้หน่วยงานภายนอกหรือ
สาธารณชนได้รับทราบ ซึ่งมีความขัดแย้ง
กับหลักธรรมาภิบาลที่หน่วยงานภาครัฐจะ
ต้องยึดถือเป็นหลักในเรื่องความโปร่งใสและ
ตรวจสอบได้

เนื่องจากพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทาง
ราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งคุ้มครอง
ให้ประชาชนมีสิทธิได้รับข้อมูลข่าวสารของทางราชการ แต่
ข้อมูลการเงินของวัดแม้ว่ามีลักษณะเป็นข้อมูลข่าวสาร
ของทางราชการ แต่กลับไม่มีลักษณะต้องห้ามมิให้เปิดเผย
ให้ประชาชนทราบแต่อย่างใด ดังนั้น วัดจำเป็นต้องเปิด
เผยข้อมูลทางการเงินของวัดให้ประชาชนทราบและตรวจสอบ
ตามสมควร

เมื่อพิจารณาพระวินัยปิฎกจะเห็นได้ว่ามีสิกขาบท
ที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติห้ามพระภิกษุรับเงินและทอง
วินัยปิฎกว่าดังนี้ “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยก
สิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างว่าดังนี้ว่า ภิกษุใด รับก็ดี ให้รับ
ก็ดี ซึ่งทอง เงินหรือยินดีทองเงินอันเขาเก็บไว้ให้เป็นนิสสัค
คียปาจิตตีย์” (มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗ : ๙๓๙-๙๔๐)
สิกขาบทนี้เป็นข้อห้ามมิให้ภิกษุรับ ใช้ให้คนอื่นรับทอง เงิน
หรือยินดีในทอง เงินที่บุคคลเก็บไว้เพื่อตน หมายความว่า
พระภิกษุยอมไม่สามารถรับทองและเงินได้ ไม่ว่าจะรับเอง
หรือให้ผู้อื่นรับก็ตาม แม้แต่ยินดีรับก็ยังเป็นอาบัติขั้น
นิสสัคคียปาจิตตีย์ และหากรับเงินทองแล้วยังต้องเสียสละ
เงินทองนั้นในท่ามกลางสงฆ์ อาบัติดังกล่าวจึงจะพ้นไปได้
ภิกษุต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์ต้องสละสิ่งของที่ทำให้
ต้องอาบัติ (นิสสัคคียวัตถุ) เสียก่อนจึงจะปลดอาบัติได้
(พระธรรมปิฎก, ๒๕๓๘ : ๑๒๘) หรือแม้ศีลของสามเณรยัง
มีการบัญญัติข้อห้ามเป็นศีลข้อที่ ๑๐ ว่า “ชาตुरुปรชตปฏิก
คหรา เวรมณี” หมายความว่า เว้นจากการรับทองและเงิน
(มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖ : ๒๘๕) เพราะฉะนั้น ไม่ว่า

พระภิกษุหรือสามเณรย่อมมีหน้าที่ปฏิบัติตามพุทธบัญญัติ
สรุปว่า นักบวชทุกประเภทในพระพุทธศาสนาควรงดเว้น
จากการถือครองทรัพย์สินเงินทองทั้งปวงมาเป็นของตน

ประเด็นปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นเป็นเพียงส่วน
หนึ่งของข้อเท็จจริงที่กำลังเกิดขึ้นในวงการสงฆ์ไทย
ดังนั้น การจะถือว่าพระภิกษุรูปใดกระทำความผิดโดย
อาศัยบทบัญญัติในพระวินัยปิฎกหรือศีลข้อ ๑๐ กรณีเป็น
สามเณรอาจไม่เพียงพอที่จะเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น
ในขณะนี้ เนื่องจากโทษตามวินัยปิฎกเป็นอาบัติปาจิตตีย์
เท่านั้น จัดเป็นโทษเบา จะพ้นโทษก็แต่เพียงประจาน
พระภิกษุที่อาบัติผิดต่อหน้าภิกษุด้วยกันเท่านั้น หากรัฐ
ได้ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายคณะสงฆ์ที่เกี่ยวข้องให้
สอดคล้องกับพระวินัยปิฎกและศีลของสามเณรข้อ ๑๐ ให้
สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบันมากขึ้นก็จะส่งผลดีต่อ
การบริหารจัดการการเงินของวัดให้โปร่งใสและตรวจสอบ
ได้มากขึ้นตามหลักธรรมาภิบาล

๓. วิธีการบริหารจัดการการเงินของวัด

ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไข
เพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๓๑ บัญญัติว่า
“ให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล” มีเจ้าอาวาสเป็นผู้รับผิดชอบ
ปกครองดูแลกิจการและทรัพย์สินของวัด โดยต้องดำเนินการ
ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด และกฎกระทรวง ฉบับที่
๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑) ข้อ ๕ กำหนดว่า

การเก็บรักษาเงินของวัดในส่วนที่
เกินสามพันบาทขึ้นไป ให้เก็บรักษาโดยฝาก
กรมการศาสนา จังหวัด อำเภอหรือธนาคาร
หรือนิติบุคคลที่กรมการศาสนาให้ความเห็น
ชอบ ทั้งนี้ ให้ฝากในนามของวัด

การดูแลรักษาและจัดการเงิน
การกุศลที่มีผู้บริจาคให้เป็นไปตามความ
ประสงค์ของผู้บริจาค

ข้อ ๖ กำหนดว่า

ให้เจ้าอาวาสจัดให้ไวยาวัจกรหรือผู้
จัดประโยชน์ของวัดซึ่งเจ้าอาวาสแต่งตั้งทำ
บัญชีรับจ่ายเงินของวัดและเมื่อสิ้นปีปฏิทิน
ให้ทำบัญชีเงินรับจ่ายและคงเหลือ ทั้งนี้
ให้เจ้าอาวาสตรวจตราดูแลให้เป็นไปโดย
เรียบร้อยและถูกต้อง

และข้อ ๘ กำหนดว่า

ให้กรมศาสนากำหนดแบบทะเบียน
บัญชีแบบสัญญาและแบบพิมพ์อื่นๆ และให้
คำแนะนำการปฏิบัติแก่วัดเกี่ยวกับการดูแล
รักษาและการจัดการศาสนสมบัติของวัด
ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามกฎกระทรวง

ซึ่งสอดคล้องกับกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการ
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๗ ข้อ ๒ ซึ่ง
กำหนดหน้าที่ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติไว้ว่า

มีภารกิจเกี่ยวกับการดำเนินงาน
สนองงานคณะสงฆ์และรัฐ โดยการทำนุ
บำรุง ส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา
ให้การอุปถัมภ์ คุ้มครองและส่งเสริมพัฒนา
งานพระพุทธศาสนา ดูแล รักษา จัดการ
ศาสนสมบัติ...

ส่วนมหาเถรสมาคมก็ได้กำหนดข้อควรปฏิบัติ
ของแต่ละวัดทั่วประเทศว่า จะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตาม
มติมหาเถรสมาคมที่ ๕๔๓/๒๕๕๔ ซึ่งกำหนดให้วัดจัดทำ
บัญชีวัดและส่งให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติตั้งนั้น
วัดจึงต้องจัดการเงินของวัดให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติ
คณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ กฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑)
และมติมหาเถรสมาคมดังกล่าว

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้กำหนดให้
วัดต้องแยกเงินของวัดออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑) เงินผลประโยชน์ ได้แก่ เงินที่ได้มาจากการ
จัดประโยชน์ของวัด เช่น เงินค่าเช่า ค่าผาติกรรม ดอกเบี้ย
ส่วนลด เงินค่าบำรุง เงินค่าขายสิ่งของ เงินค่าชดเชยเงิน
ค่าปรับ และเงินใดๆ ที่ออกเงยขึ้นจากศาสนสมบัติของวัด

๒) เงินการกุศลหรือเงินบริจาค ได้แก่ เงินที่ผู้
บริจาคเจาะจงการกุศลอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น บริจาคเป็น
ค่าภัตตาหาร ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ค่าก่อสร้างถาวรวัตถุของ
เจ้าภาพ เงินบำรุงพระอาพาธและเงินอื่นๆ ในลักษณะ
เดียวกัน

วัดจะต้องออกใบเสร็จรับเงินทุกครั้ง และลงทุก
รายการ เมื่อได้รับเงินผลประโยชน์และเงินการกุศลวัดจะ
ออกใบอนุโมทนาต่างหากด้วยนอกจากใบเสร็จรับเงินหรือ
ไม่แล้วแต่วัดจะเห็นสมควร ใบเสร็จรับเงินให้ออกตามแบบ
ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

กรณีเงินผลประโยชน์ของวัด ให้วัดเก็บไว้ได้
๓,๐๐๐ บาท เป็นอย่างมาก ส่วนที่เกินให้นำฝากไว้กับ
หน่วยราชการ ดังต่อไปนี้ ๑) สำนักงานพระพุทธศาสนา
แห่งชาติ ๒) อำเภอที่จังหวัดนั้นๆ ตั้งอยู่ ๓) จังหวัดที่วัด
นั้นตั้งอยู่ หรือ ๔) ธนาคาร

การเปิดบัญชีเงินฝากให้ทำใบนำส่งเงินฝากแต่ละ
คราวให้ระบุชื่อบัญชีว่า “เงินของวัด” ห้ามฝากในนาม
บุคคลหรือระบุชื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นเจ้าของเงิน

ในกรณีฝากเงินไว้กับธนาคาร ให้ระบุชื่อผู้มีอำนาจ
ถอนเงินไว้อย่างน้อย ๓ คน คือ ๑. เจ้าอาวาส ๒. ไวยาวัจกร
หรือผู้จัดการผลประโยชน์ที่เจ้าอาวาสแต่งตั้ง ๓. ผู้ที่
เจ้าอาวาสเห็นสมควร โดยให้ลงนามในเช็คส่งจ่ายพร้อมกัน
และเจ้าอาวาสต้องลงนามด้วยทุกครั้งจึงจะถอนเงินได้

การดูแลรักษาตลอดจนการใช้จ่ายเงินการกุศล
ให้เป็นไปตามความประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างชัดเจนว่า ให้เก็บ
รักษาที่ไหน อย่างไร และวัดอาจปฏิบัติเช่นเดียวกับเงินผล

ประโยชน์โดยอนุโลม (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ,
๒๕๕๔ : ๑๒๙-๑๓๒)

กฤติน จันทร์สนธิมา (๒๕๕๗ : ๙๖) เสนอความ
เห็นว่า

การบริหารจัดการการเงินของวัด
ตั้งแต่กระบวนการดูแล รักษา รับเงิน นับ
เงิน บันทึกรายรับรายจ่าย เก็บรักษาจน
กระทั่งการรายงานการเงินของวัด จะต้อง
ดำเนินการให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดไว้
ในกฎกระทรวงเป็นหลัก แต่อย่างไรก็ตาม
แม้จะมีกฎกระทรวงดังกล่าววางแนวทาง
การปฏิบัติของวัดแล้วก็ตาม ขั้นตอนและ
วิธีการบริหารจัดการเงินบริจาคในทาง
ปฏิบัติของแต่ละวัดก็ยังคงมีความแตกต่างกัน
ไปขึ้นอยู่กับแต่ละนโยบายและคำสั่งของ
เจ้าอาวาส

และว่า

เนื่องจากกฎกระทรวงวางแนวทาง
ไว้อย่างกว้างๆ เท่านั้น จึงไม่มีหลักเกณฑ์
ที่ชัดเจนเพียงพอ การบริหารจัดการเงิน
บริจาคของวัดที่มีรายรับจากเงินบริจาค
จำนวนมากมักกระทำในรูปแบบคณะ
กรรมการวัด เนื่องจากการจัดเก็บ ดูแล
รักษาเงินบริจาคมักมีความละเอียดซับซ้อนที่
ต้องอาศัยความรัดกุมรอบคอบมากขึ้น ส่วน
วัดที่มีรายรับจากเงินบริจาคจำนวนไม่มาก
มักเลือกกระทำในรูปแบบที่สะดวก คล่องตัว
และไม่ซับซ้อน จึงมักกระทำการจัดเก็บ
ดูแล รักษาโดยเจ้าอาวาสเป็นหลัก

(๒๕๕๗ : ๙๗)

นอกจากนี้ ยังกล่าวอีกว่า

อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการ
การเงินของวัดอาจมีความแตกต่างกันใน
แง่ขนาดของวัด เนื่องจากในประเทศไทย
ได้แบ่งประเภทของวัดออกเป็นพระอาราม
หลวงกับวัดราษฎร์ วัดที่มีชื่อเสียงส่วนใหญ่
มักเป็นวัดพระอารามหลวง วัดประเภทนี้
มักเป็นวัดที่มีขนาดใหญ่เมื่อเทียบกับจำนวน
พระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาประจำ
ยกตัวอย่างเช่น วัดพระปฐมเจดีย์ราช
วรมหาวิหาร จำนวน ๑๖๙ รูป วัดปากน้ำ
จำนวน ๓๑๓ รูป ส่วนวัดราษฎร์ที่มีขนาด
ใหญ่ เช่น วัดพระธรรมกาย จำนวน ๓,๖๐๐
รูป วัดมิ่งกรมลาวาส จำนวน ๒๕๐ รูป
วัดขนาดใหญ่เหล่านี้มักมีความจำเป็นต้อง
ใช้จ่ายเงินเป็นจำนวนมากเพื่อวัตถุประสงค์
ในการใช้บริหารงานบุคคลและด้านอื่นๆ
จึงต้องบริหารจัดการการเงินของวัดให้มี
ความรัดกุมและรอบคอบมากกว่าวัดทั่วไป
ที่มีขนาดเล็กซึ่งมีจำนวนพระภิกษุสามเณร
จำพรรษาประจำอยู่ไม่ถึง ๑๐๐ รูปเนื่องจาก
วัดขนาดใหญ่มีศักยภาพมากกว่าวัดขนาด
เล็กทั้งในด้านบุคลากรและด้านต่างๆ จึงอาจ
จัดทำการบริหารการเงินของวัดในรูปแบบ
คณะกรรมการวัดได้ง่ายและสะดวกกว่า
วัดขนาดเล็กที่มีจำนวนพระภิกษุสามเณร
น้อยกว่า

(๒๕๕๗ : ๘๗-๘๘)

๔. หลักธรรมาภิบาล

หลักธรรมาภิบาลเป็นแนวคิดสากลที่หน่วยงาน
ต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในประเทศต่างๆ รวมทั้ง

ประเทศไทยยอมรับ โดยพยายามสนับสนุน และส่งเสริมให้หลักธรรมาภิบาลเกิดขึ้นแก่บุคลากรขององค์กร โดยเฉพาะผู้บริหาร พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคโล), ๒๕๕๓ : ๔๗) กล่าวว่า

การบริหารจัดการของหัวหน้าฝ่ายบริหารขององค์กรต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรของทางราชการทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ดี องค์กรรัฐวิสาหกิจและองค์กรเอกชนก็ดี องค์กรทางศาสนาและองค์กรสาธารณะอื่นๆ ก็ดี ที่จะบังเกิดผลสำเร็จด้วยดี มีประสิทธิภาพสูง คือ การบริหารจัดการที่ดี (Good Governance)

ผู้ให้นิยามคำว่าหลักธรรมาภิบาลแตกต่างกันไป ดังนี้

ธีรยุทธ บุญมี (๒๕๔๑ : ๑) ให้นิยามธรรมาภิบาลว่า

เป็นกระบวนการความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐ ภาคสังคม ภาคเอกชน และประชาชนโดยทั่วไป ในการที่จะทำให้การบริหารราชการแผ่นดิน ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณธรรม โปร่งใส ยุติธรรม และตรวจสอบได้

ประเวศ วะสี (๒๕๔๑ : ๔๗) ว่า

ธรรมาภิบาล หมายถึง การที่ประเทศมีพลังขับเคลื่อนที่ถูกต้องเป็นธรรม โดยการถักทอทางสังคมเพื่อสร้างพลังงานทางสังคม (social energy) เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาของประเทศชาติ ซึ่งธรรมาภิบาลประกอบด้วยภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคสังคมที่มีความถูกต้องเป็นธรรม โดยรัฐและธุรกิจต้อง

มีความโปร่งใส มีความรับผิดชอบถูกต้องตรวจสอบได้และภาคสังคมที่เข้มแข็งได้

ปรีชา ช่างขวัญยืน (๒๕๔๒ : ๔๕) ให้นิยามว่า

เป็นรัฐที่มุ่งความดีงาม ความมีศีลธรรมเป็นจุดหมายสูงสุด ความมั่งคั่งของรัฐมิใช่เพื่อกระจายทรัพย์สินไปสู่คนทุกหมู่เหล่าไม่ให้เดือดร้อนด้วยเรื่องการอุปโภค บริโภค ในนโยบายด้านเศรษฐกิจนั้น ต้องได้ทรัพย์สินมาด้วยความชอบธรรม และมีส่วนเกื้อกูลประชาชนการใช้ทรัพย์สินก็ต้องใช้โดยธรรม มุ่งสิ่งที่เป็นธรรมเป็นความดีสนับสนุนให้คนประพฤติดี คนควรบูชาความดีไม่ใช่ทรัพย์สิน ด้วยเหตุนี้ ธรรมาภิบาลจึงมุ่งเน้นสร้างคนให้มีคุณงามความดี ให้บูชาคุณงามความดีมากกว่าจะเน้นระบอบการปกครอง

ปรีชา เวสารัชช์ (๒๕๔๒ : ๔๕) ให้ความหมายว่า

กลไกการทำงานของหน่วยงานใดๆ ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาล ระบบราชการ หรืออะไรก็ตามที่มีรูปแบบวิธีการบริหารจัดการที่ดี โดยพิจารณาถึงสามเรื่องหลักๆ ได้แก่ หลักการที่ดี วิธีการที่ดีและผลลัพธ์ที่ดีที่มีคุณภาพด้วย คือจะต้องมีประสิทธิภาพ มีประสิทธิผล เป็นธรรมโปร่งใส และมีความรับผิดชอบ

สรุปว่า หลักธรรมาภิบาลเป็นหลักเกณฑ์ที่ดีและเป็นธรรมในการพัฒนาการองค์กรต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นเป็นหลักการหรือแนวทางที่สร้างขึ้นเพื่อส่งเสริมให้กลไกการบริหารจัดการองค์กรประสบผลสำเร็จและยังเป็นหลักประกันความถูกต้องและเป็นธรรมแก่ประชาชน

ลักษณะของธรรมาภิบาล

ธรรมาภิบาลมีลักษณะสำคัญ ๖ ประการ ดังนี้

๑. หลักการมีส่วนร่วมของสาธารณชน (public participation) คือกระบวนการที่ประชาชนมีโอกาสและมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นโอกาสทางตรงหรือทางอ้อม โดยผ่านกลุ่มผู้แทนราษฎรที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนโดยชอบธรรม การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเสรี รวมถึงการให้เสรีภาพแก่สื่อมวลชนและให้เสรีภาพแก่สาธารณชนในการแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ คุณลักษณะสำคัญประการหนึ่งที่สาธารณชนมีส่วนร่วมคือ มีรูปแบบการปกครองและบริหารงานแบบกระจายอำนาจ (decentralization)

๒. หลักความสุจริตและโปร่งใส (honesty and transparency) คือกลไกการบริหารที่สุจริตและโปร่งใส มีระบบกติกาและการดำเนินงานที่เปิดเผยตรงไปตรงมา ประชาชนสามารถเข้าถึงและรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างเสรี เป็นธรรม ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ให้ผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานกำกับดูแลหรือประชาชนสามารถตรวจสอบและติดตามผลได้

๓. หลักพันธะความรับผิดชอบต่อสังคม (accountability) คือความรับผิดชอบต่อบทบาทและภาระหน้าที่ที่มีต่อสาธารณชนและจัดองค์กรรวมทั้งกำหนดกฎเกณฑ์ให้สามารถดำเนินงานเพื่อสนองตอบความต้องการของกลุ่มต่างๆ ในสังคมได้อย่างเป็นธรรม กล่าวคือเป็นความรับผิดชอบทั้ง bureaucracy accountability และ political accountability ซึ่งมีความหมายมากกว่าความรับผิดชอบต่อผู้บังคับบัญชาหรือฐานเสียงที่สนับสนุนทางการเมือง ทำให้ครอบคลุมพันธะความรับผิดชอบต่อสังคมโดยรวม ทั้งนี้ องค์กร หน่วยงาน และผู้ที่เกี่ยวข้องต้องพร้อมที่จะถูกตรวจสอบและวัดผลการดำเนินงานทั้งในเชิงปริมาณ คุณภาพ ประสิทธิภาพ และ

การใช้ทรัพยากรสาธารณะ ดังนั้น คุณลักษณะความโปร่งใสของระบบจึงเป็นหัวใจสำคัญในการสร้าง accountability

๔. หลักกลไกการเมืองที่ชอบธรรม (political legitimacy) คือ เป็นกลไกที่มีรัฐบาลหรือผู้บริหารประเทศที่มีความชอบธรรมเป็นที่ยอมรับของสังคม เป็นองค์ประกอบไม่ว่าผู้บริหารประเทศจะมาจากการแต่งตั้งหรือการเลือกตั้ง ที่สำคัญ ต้องเป็นรัฐบาลที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนว่ามีความสุจริต ธรรม และสามารถบริหารประเทศได้

๕. หลักเกณฑ์ที่ยุติธรรมและชัดเจน (fair legal framework and predictability) คือมีกรอบกฎหมายที่ยุติธรรมและเป็นธรรมกับคนกลุ่มต่างๆ ในสังคม เป็นกฎเกณฑ์ที่มีการบังคับใช้และสามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ชัดเจนจนคนทั้งสังคมเข้าใจได้ คาดหวังได้ และรู้ว่าจะเกิดผลอะไรตามมา เมื่อดำเนินการตามกฎหมายของสังคม ก็จะเป็นหลักประกันความมั่นคง ความศรัทธา และความเชื่อมั่นของประชาชนได้

๖. หลักประสิทธิภาพและประสิทธิผล (efficiency and effectiveness) คือ เป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ไม่ว่าจะเป็นด้านการจัดกระบวนการทำงาน การจัดองค์กร การจัดสรรบุคลากร และใช้ทรัพยากรสาธารณะต่างๆ อย่างคุ้มค่าและเหมาะสม ดำเนินการให้สาธารณะพึงพอใจ และกระตุ้นการพัฒนาของสังคมทุกด้าน (วรศรา รัตนสมัย, ๒๕๔๓ : ๒๖)

ดังนั้น การพัฒนาองค์กรให้ดียิ่งขึ้นจำเป็นต้องวางหลักธรรมาภิบาลแก่บุคลากรในแต่ละองค์กรปัจจุบัน ทั้งภาครัฐ องค์กรการบริหารส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจและภาคเอกชน ได้นำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ภายในองค์กร เนื่องจากต้องการให้บุคลากรภายในองค์กรได้นำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้โดยแพร่หลายเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและเกิดความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติมีการกำหนดหลักธรรมาภิบาลไว้ในพระราช-

กฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๖ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า โดยกำหนดให้หน่วยงานของรัฐทุกแห่งต้องปฏิบัติหน้าที่ให้สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล

ผู้เขียนเห็นว่านอกจากหลักธรรมาภิบาลจะสามารถนำมาส่งเสริมให้ระบบราชการไทยมีความสุจริต โปร่งใสมากขึ้นแล้ว หลักธรรมาภิบาลยังเหมาะสมและสามารถปรับใช้กับบุคลากรภายในวัดได้ด้วยเนื่องจากวัดมีฐานะเป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พระราชบัญญัตินี้มีฐานะเป็นกฎหมายมหาชน จัดตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ ในเมื่อวัดมีรายรับจากเงินบริจาคจากประชาชนและยังมีเงินผลประโยชน์อื่นๆ อีกทั้งเจ้าอาวาสก็มีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา ดังนั้น วัดจำเป็นต้องบริหารจัดการการเงินของวัดให้สุจริตและโปร่งใสโดยยึดหลักธรรมาภิบาล เช่นเดียวกับหน่วยงานราชการและองค์กรอื่นสอดคล้องกับแนวทางการบริหารจัดการด้านการเงินวัดของพระราชบัญญัติ (เสริมชัย ชยมงคล, ๒๕๔๘ : ๑๑๔) ที่ว่า

หลักธรรมาภิบาลเป็นการปกครองหรือการบริหารแบบบูรณาการ (integration) ของหัวหน้าฝ่ายบริหาร (CEO-Chief Executive Officer) ขององค์กรต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรของทางราชการ องค์กรส่วนท้องถิ่น องค์กรรัฐวิสาหกิจ และ องค์กรเอกชนที่จะให้บังเกิดผลสำเร็จ มีประสิทธิภาพสูง ต้องนำหลักธรรมาภิบาลมาเป็นแนวทางในการบริหารของแต่ละองค์กรนั้นๆ

ณดา จันทร์สม (๒๕๕๕ : ๑๐๓) แสดงความเห็นว่

การบริหารจัดการทางการเงินของวัดควรยึดหลักธรรมาภิบาลหรือการบริหารกิจการที่ดี โดยเฉพาะสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรต้องมีบทบาทในการกำหนดกรอบในการกำกับดูแลให้การบริหารจัดการทางการเงินของวัดให้สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล

ส่วนพระอธิการผจญ อาจาโร (๒๕๕๓ : ๒๔๑) เห็นว่า “*โดยที่การส่งเสริมให้มีการสร้างหลักธรรมาภิบาลนั้นควรมาจากความร่วมมือของทั้งวัดและชุมชน รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและรักษากฎระเบียบต่างๆ*” ทั้งนี้ความคิดเห็นดังกล่าวต่างก็เป็นแนวคิดเพื่อสนับสนุนให้หลักธรรมาภิบาลเกิดขึ้นภายในวัด โดยต้องการให้วัดสามารถบริหารจัดการการเงินมีความสุจริตและโปร่งใสมากขึ้น

หลักธรรมาภิบาลที่สามารถนำมาปรับใช้กับการเงินของวัดได้ ได้แก่

หลักคุณธรรม หมายถึง การดำเนินงานที่ผู้มีอำนาจบริหารรวมทั้งทีมงานต้องบริหารงานและปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายตามสุจริตและให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนโดยไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ตนเอง หน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้อง

หลักนิติธรรม หมายถึง การใช้อำนาจกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการบริหารราชการ ด้วยความเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ โดยคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

หลักการมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่ข้าราชการ ประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มมีโอกาสได้เข้าร่วมรับรู้ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหาหรือประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้อง ร่วมคิด

หาแนวทางแก้ไขปัญหา และมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ

หลักความโปร่งใส หมายถึง กระบวนการเปิดเผยอย่างตรงไปตรงมาชี้แจงได้เมื่อมีข้อสงสัยและสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารอันไม่ต้องห้ามตามกฎหมายได้อย่างเสรี ประชาชนสามารถรู้ทุกขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม หรือกระบวนการต่างๆ ได้ และสามารถตรวจสอบได้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, ๒๕๕๒ : ๘)

หลักคุณธรรมเป็นหลักการพื้นฐานที่หน่วยงานของรัฐทุกองค์กรรวมถึงวัดควรคำนึงถึง และสามารถนำมาปรับใช้กับบุคลากรภายในวัดกรณีบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ซื่อสัตย์สุจริตตรงไปตรงมาได้เจ้าอาวาสและพระภิกษุต้องประพฤติตนตามหลักพระธรรมวินัยและศีลแต่ศฤงฆ์ได้แก่ ไวยาวัจกร คณะกรรมการวัด หากไม่ยึดหลักคุณธรรมในการบริหารกิจการแล้ว ย่อมทำให้เกิดความเสื่อมเสียแก่วัดได้ ดังนั้น บุคลากรภายในวัดจึงต้องปฏิบัติตนภายใต้หลักคุณธรรมอย่างเคร่งครัดหลักนิติธรรมเป็นหลักสำคัญที่ต้องคำนึงเพื่อปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้รัดกุมและรอบคอบมากที่สุด หลักความโปร่งใสเป็นหลักการที่องค์กรที่มีระบบเงินหมุนเวียนทุกองค์กร ไม่เว้นแม้แต่วัดต้องบริหารจัดการการเงินและทรัพย์สินต่างๆ ด้วยความซื่อตรง ไม่มีผลประโยชน์แอบแฝง สามารถชี้แจงได้และให้โปร่งใสให้มากที่สุด โดยต้องเปิดเผยรายรับและรายจ่ายของวัดอย่างชัดเจน เช่น เปิดเผยการเงินประจำปีของวัดเป็นเอกสารหรือปิดป้ายประชาสัมพันธ์ในวัดเป็นต้น ส่วนหลักการมีส่วนร่วมนั้น เนื่องจากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๓๑ วรรคสาม บัญญัติให้อำนาจเจ้าอาวาสในการจัดการกิจการทั่วไปของวัด ดังนั้นการจัดการเงินของวัดจึงอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของเจ้าอาวาสทั้งสิ้น แต่เจ้าอาวาสอาจแต่งตั้งพระภิกษุและ/หรือไวยาวัจกรให้ทำหน้าที่

ช่วยเหลือดูแลการเงินของวัดตามแต่กรณี หากในอนาคตการจัดการเงินของวัดอยู่ในรูปคณะกรรมการวัดมากขึ้น โดยกรรมการแต่งตั้งมาจากพระภิกษุหรือประชาชนผู้มีความซื่อสัตย์ มีประสบการณ์ มีความรู้ความสามารถเป็นที่ยอมรับจะทำให้กิจการของวัดรัดกุม น่าเชื่อถือมากขึ้นและยังช่วยแบ่งเบาภาระของเจ้าอาวาสได้อีกทางหนึ่ง

สรุปได้ว่า หลักธรรมาภิบาลสามารถนำมาใช้ได้ทุกองค์กร ทั้งภาคเอกชนและภาครัฐ เมื่อนำมาปรับใช้แล้วจะทำให้เกิดความโปร่งใสและเพิ่มความน่าเชื่อถือขององค์กร ปัจจุบันองค์กรต่างๆ นำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้มากขึ้น หากวัดมีการบริหารการเงินวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาลอย่างจริงจังและต่อเนื่องแล้ว จะทำให้การบริหารการเงินของวัดมีประสิทธิภาพประชาชนเกิดความศรัทธาและสบายใจที่จะมาทำบุญมากขึ้น หากวัดทุกแห่งสามารถบริหารจัดการศาสนสมบัติให้โปร่งใสและตรวจสอบได้

๔. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

๔.๑ บทสรุป

เนื่องจากประเทศไทยเป็นเมืองพุทธ ประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา พระภิกษุสงฆ์เป็นที่เคารพศรัทธาและเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน พระสงฆ์จึงมีบทบาทเป็นอย่างมากในหลายๆ ด้าน ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับพระสงฆ์มีอยู่อย่างแนบแน่นเสมอมา ทุกคราวที่มีข่าวเรื่องการทุจริตในวัด ย่อมทำให้พุทธศาสนิกชนเกิดกระหอบกระเทือนจิตใจเป็นอย่างมาก ดังนั้น เพื่อให้เหตุการณ์เช่นนี้ลดลง จำเป็นต้องปรับปรุงระบบการบริหารจัดการการเงินของวัดให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และในฐานะที่วัดมีฐานะเป็นองค์กรทางศาสนาบุคลากรภายในวัดก็ต้องบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพเช่นเดียวกับองค์กรอื่น จึงสมควรนำหลักธรรมาภิบาลว่าด้วยหลักคุณธรรม หลักนิติธรรม หลักการมีส่วนร่วม หลักความโปร่งใสมาปรับใช้ เพื่อลดปัญหาทุจริตเงินวัด

๔.๒ ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาพบว่า สมควรอย่างยิ่งที่จะต้องนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ควบคู่กับมาตรการทางกฎหมายและมาตรการเชิงนโยบาย เพื่อให้เกิดความยืดหยุ่นและสามารถแก้ปัญหาให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยได้มากขึ้น ข้อเสนอแนะประกอบด้วยข้อเสนอแนะทางกฎหมายและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (กฤติน จันทร์สนธิมา, ๒๕๕๗ : ๑๓๗-๑๔๒) ดังต่อไปนี้

๔.๒.๑ ข้อเสนอแนะทางกฎหมาย

ควรปรับปรุงแก้ไขกฎกระทรวงฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑) และกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๗ ให้สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลว่าด้วยหลักนิติธรรมโดยมีรายละเอียดดังนี้

๑) การบริหารจัดการเงินของวัดควรแบ่งออกเป็น ๒ รูปแบบ คือ ๑. การบริหารจัดการเงินของวัดที่มีขนาดใหญ่ ๒. การบริหารจัดการเงินของวัดที่มีขนาดเล็ก เนื่องจากวัดที่มีขนาดต่างกันมีความจำเป็นแตกต่างกัน ดังนี้

๑.๑) วัดขนาดใหญ่ต้องบริหารจัดการให้รัดกุมและละเอียดรอบคอบมากขึ้น เนื่องจากบางวัดมีรายรับเป็นเงินบริจาคจำนวนมากหาศาลการบริหารจัดการโดยบุคคลเพียงจำนวนไม่กี่คนอาจไม่รอบคอบเท่ากับบริหารจัดการในรูปคณะกรรมการวัดซึ่งประกอบด้วยบุคคลหลายฝ่าย การบริหารจัดการด้วยคนจำนวนไม่กี่คนอาจทำให้เกิดการรั่วไหลและทุจริตได้ง่ายเนื่องจากยังไม่รัดกุมและรอบคอบพอเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการมีส่วนร่วมและหลักนิติธรรมจึงจำเป็นต้องบริหารจัดการการเงินบริจาคของวัดในรูปของคณะกรรมการวัดโดยเฉพาะอย่างยิ่งวัดขนาดใหญ่ที่มีพระภิกษุและ/หรือสามเณรอยู่ประจำตั้งแต่ ๑๐๐ รูปขึ้นไป เนื่องจากส่วนมากเป็นวัดที่มีขนาดใหญ่ต้องใช้เงินบริหารจัดการวัดจำนวนมาก จำเป็น

ต้องใช้เกณฑ์ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วตามที่จะกล่าวในหัวข้อที่ ๒) เป็นต้นไป

๑.๒) วัดขนาดเล็ก หรือ วัดที่มีพระภิกษุและ/หรือสามเณรอยู่ประจำน้อยกว่า ๑๐๐ รูป บางวัดอาจมีจำนวนเพียงไม่กี่รูป หากจะใช้เกณฑ์เดียวกับวัดขนาดใหญ่อาจไม่เหมาะสม จึงควรบริหารจัดการตามข้อกำหนดในกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑) ตามเดิม

การแบ่งวัดออกเป็น ๒ ขนาดดังกล่าวเพื่อความเหมาะสมกับการบริหารจัดการการเงินของวัด วัดขนาดใหญ่ย่อมมีบุคลากรที่เหมาะสมเพียงพอกับการบริหารจัดการในรูปแบบของคณะกรรมการวัด ส่วนวัดขนาดเล็กจำนวนมากอาจไม่มีเหมาะที่จะใช้รูปแบบการบริหารจัดการแบบเดียวกับวัดใหญ่ อย่างไรก็ตาม การเปิดโอกาสให้พระสงฆ์และฆราวาสได้ทำงานร่วมกันเป็นคณะกรรมการวัด จะทำให้การบริหารวัดกุมและรอบคอบมากกว่าการดำเนินการโดยบุคคลเพียงไม่กี่คน

๒) เสนอแนะให้รัฐปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยกำหนดหลักเกณฑ์และรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับโครงสร้างและจำนวนของคณะกรรมการคุณสมบัติและลักษณะต้องห้าม อำนาจหน้าที่ การแต่งตั้งและการพ้นจากตำแหน่ง วาระการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการวัดไว้ในกฎกระทรวงฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑) ดังนี้

ประเด็นที่ ๑ คณะกรรมการวัดควรประกอบด้วยบุคคลที่มาจากหลายฝ่าย ได้แก่ เจ้าอาวาสเป็นประธานกรรมการโดยตำแหน่ง พระภิกษุเป็นผู้ช่วยประธานกรรมการ ไวยาวัจกรเป็นผู้ช่วยประธานกรรมการ และกรรมการอื่นจำนวนไม่น้อยกว่า ๖ คน แต่ไม่เกิน ๑๒ คน มีเลขานุการหนึ่งคน เสรฐัญญุหนึ่งคน ส่วนตำแหน่งอื่นตามความจำเป็น กรรมการที่เป็นพระภิกษุควรมีจำนวนกึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด เพื่อให้จำนวนของพระภิกษุกับฆราวาสมีเท่าๆ กัน ฝ่ายละกึ่งหนึ่ง กรณีที่องค์ประชุมมีคะแนนเสียงเท่ากันให้เจ้าอาวาสมีสิทธิออก

เสี่ยงชีวิต เพื่อให้สอดคล้องกับแนวความคิดที่ว่า “การสร้างหลักธรรมาภิบาลนั้นควรมาจากความร่วมมือของทั้งวัดและชุมชน” ดังนั้น โครงสร้างคณะกรรมการวัดควรประกอบด้วยบุคคลซึ่งมีที่มาหลากหลายกรรมการซึ่งเป็นคฤหัสถ์ที่มาจากบุคคลภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมด้วยนั้น เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลที่เหมาะสมกว่าได้เข้ามาช่วยส่งเสริมให้การบริหารจัดการการเงินของวัดมีความหลากหลายและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ประเด็นที่ ๒ เรื่องคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของคณะกรรมการวัด

คุณสมบัติของพระภิกษุ ควรเป็นดังนี้

- ๑) มีพรรษาเกิน ๑๐ พรรษาขึ้นไป
- ๒) มีความสามารถในการบริหารจัดการการเงินของวัด

คุณสมบัติของไวยาวัจกรนั้น ให้เป็นไปตามกฎหมายเถรสมาคมฉบับที่ ๑๘ (พ.ศ. ๒๕๓๖) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนไวยาวัจกร

ส่วนกรรมการอื่นต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังนี้

- ๑) มีสัญชาติไทยโดยการเกิด
- ๒) มีอายุไม่ต่ำกว่า ๒๕ ปีบริบูรณ์
- ๓) ไม่เป็นหรือเคยเป็นบุคคลล้มละลาย
- ๔) ไม่เป็นผู้เคยถูกจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำไปโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ
- ๕) ไม่เป็นบุคคลทุพพลภาพจนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ไร้ความสามารถหรือมีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือเป็นโรคติดต่อร้ายแรง
- ๖) ไม่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
- ๗) เป็นผู้มีความเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นพระประมุข

๘) มีภูมิลำเนาอยู่ภายในจังหวัดที่วัดตั้งอยู่

๙) มีคุณวุฒิและความสามารถเหมาะสมด้านการบริหารจัดการการเงินหรือเป็นหรือเคยเป็นผู้ตรวจสอบบัญชีรับอนุญาต

เนื่องจากการบริหารจัดการการเงินของวัดเป็นกิจการที่สำคัญมาก จึงต้องกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของบุคคลที่จะมาเป็นคณะกรรมการวัดให้เหมาะสมเป็นพิเศษ ได้แก่ พระสงฆ์ควรจะมีพรรษาที่มากพอสมควรอันแสดงถึงวิญญูที่ที่เหมาะสม หากมีพรรษาเกิน ๑๐ พรรษาขึ้นไปแสดงว่าเป็นพระเถระที่มีประสบการณ์ภายในวัดมากพอสมควรและต้องเป็นบุคคลที่มีความสามารถในการบริหารจัดการการเงินของวัดด้วย ส่วนกรรมการอื่นที่เป็นบุคคลภายนอกยังต้องเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์ทางด้านการบริหารการเงินเป็นพิเศษเพื่อช่วยให้การดำเนินการเกิดความรัดกุมรอบคอบมากขึ้น และต้องเป็นบุคคลที่อยู่ภายในพื้นที่จังหวัดเดียวกับที่วัดตั้งอยู่เนื่องจากบุคคลในพื้นที่มักมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับวัด ย่อมเกิดความรู้สึกห่วงหาพันและผูกพันกับวัดมากเป็นพิเศษ มีโอกาสที่จะช่วยเหลือกิจการของวัดด้วยความทุ่มเทและเสียสละ

ประเด็นที่ ๓ เรื่องอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการวัด

คณะกรรมการวัดมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- ๑) สอดส่อง ดูแล รักษาและจัดการการเงินของวัดให้เป็นไปโดยถูกต้องและโปร่งใส
- ๒) จัดทำทะเบียนการเงิน บัญชีรายรับรายจ่ายต่างๆ ของวัดให้ถูกต้องตามความเป็นจริงและจัดทำรายงานผลการดำเนินงาน ฐานะการเงินของวัดแล้วรายงานแก่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด และเจ้าคณะผู้ปกครองตามลำดับ หรือแล้วแต่กรณี เป็นประจำทุกปี

๓) วางนโยบาย คำสั่งหรือประกาศต่างๆ ของวัดเรื่องการจัดการดูแลและรักษาการเงินของวัดให้เป็นไปตามกฎหมายคณะสงฆ์และกฎหมายแพ่ง

๔) ปฏิบัติหน้าที่อื่นให้เป็นไปตามกฎหมายคณะสงฆ์และกฎหมายแพ่ง

๕) ปฏิบัติหน้าที่อื่นใดตามที่กำหนดในกฎกระทรวงนี้

ประเด็นที่ ๔ เรื่องการแต่งตั้งและการพ้นจากตำแหน่ง

พระภิกษุและกรรมการอื่นพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

- ๑) ตาย
- ๒) ลาออก
- ๓) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้าม

๔) คณะกรรมการวัดมีมติให้ออกจากตำแหน่ง เพราะมีความประพฤติเสื่อมเสีย บกพร่อง หรือไม่สุจริตต่อหน้าที่ หรือหย่อนความสามารถจนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้

เรื่องของการแต่งตั้งและให้กรรมการออกจากตำแหน่งให้เจ้าอาวาสทำเป็นคำสั่ง ให้เจ้าคณะอำเภอเป็นผู้อนุมัติ

ประเด็นที่ ๕ เรื่องวาระการดำรงตำแหน่ง คณะกรรมการวัดมีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละ ๕ ปีนับแต่วันที่ได้รับแต่งตั้ง เว้นแต่เจ้าอาวาสซึ่งเป็นประธานโดยตำแหน่ง และผู้ที่พ้นจากตำแหน่งแล้วอาจได้รับแต่งตั้งใหม่ได้

ประเด็นที่ ๖ เรื่องวาระการประชุม การประชุมของคณะกรรมการ ต้องมีกรรมการมาประชุม

ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมดจึงจะเป็นองค์ประชุมให้เจ้าอาวาสเป็นประธานในที่ประชุม

ถ้าประธานในที่ประชุมไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการที่มาประชุมเลือกพระภิกษุรูปหนึ่ง เป็นประธานในที่ประชุม การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่ง

ในการลงคะแนน ถ้ามีคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

ประเด็นที่ ๓ ถึงประเด็นที่ ๖ เป็นการวางกรอบกำหนดรายละเอียดเรื่องต่างๆ เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการบริหารจัดการการเงินของวัดโดยคำนึงถึงหลักคุณธรรมและหลักนิติธรรม

๓) เมื่อวัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล วัดจึงมีฐานะเป็นหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่เปิดเผยหรือรายงานข้อมูลทางการเงินให้หน่วยงานของรัฐหรือประชาชนได้รับทราบฐานะและความเป็นไปของวัดเช่นเดียวกับหน่วยงานของรัฐประเภทอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เงินที่มีผู้บริจาคให้เป็นศาสนสมบัติของวัด เนื่องจากผู้บริจาควัตถุประสงค์ให้ใช้ทำนุบำรุงศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ศาสนบุคคลต่างๆ ภายในวัด มิใช่เป็นสมบัติของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง จึงไม่อาจบริหารจัดการตามอำเภอใจได้ ดังนั้น เมื่อพิจารณาตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองให้ประชาชนมีสิทธิได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารของราชการเมื่อข้อมูลทางการเงินของวัดมีลักษณะเป็นข้อมูลข่าวสารของทางราชการและไม่มีลักษณะต้องห้ามมิให้เปิดเผยให้ประชาชนทราบวัดจึงต้องเปิดเผยข้อมูลทางการเงินของวัดให้ประชาชนตรวจสอบดูได้ตามสมควรตามหลักความโปร่งใส มิใช่ใช้ดุลยพินิจว่า วัดเลือกจะเปิดเผยหรือไม่ก็ได้

ปัจจุบันพบว่าปัญหาการรั่วไหลของเงินของวัดปรากฏให้เห็นในสื่อต่างๆ จำนวนมาก ทำให้พุทธศาสนิกชนจำนวนมากเกิดความเศร้าหมองแก่และท้อใจมากขึ้นๆ เนื่องจากหว่านระแวงพระภิกษุสงฆ์มากขึ้นทุกที ปัญหานี้เป็นปัญหาสำคัญต้องแก้ไขโดยเร่งด่วนเพื่อเรียกศรัทธาคืนจากประชาชนและให้เป็นไปตามหลักนิติธรรมและหลักโปร่งใส จำเป็นต้องมีหน่วยงานของวัดทำหน้าที่ตรวจสอบ เติมนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติมีการกิจแต่ส่งเสริมพัฒนางานพระพุทธศาสนา ดูแลรักษา จัดการศาสนสมบัติให้เป็นไปโดยเรียบร้อย จำเป็นต้องแก้ไขพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕^๑ กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๗ ด้วย เพื่อให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติซึ่งมีอำนาจหน้าที่ตรวจสอบการจัดการศาสนสมบัติของวัดโดยตรงรวมทั้งมีอำนาจเรียกเอกสารต่างๆ ที่แสดงฐานะทางการเงินของวัดตามที่ร้องขอ เพื่อรวบรวมและเผยแพร่ข้อมูลทางการเงินของวัดรายงานต่อสาธารณชนเป็นประจำทุกปี

๔) เพื่อให้เป็นไปตามหลักโปร่งใส ควรกำหนดหน้าที่ให้วัดทุกแห่งมีหน้าที่รายงานข้อมูลทางการเงินของวัดตามหลักความรับผิดชอบ จำเป็นต้องแก้ไขเพิ่มเติมกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑) โดยกำหนดให้วัดทุกวัดมีหน้าที่รายงานข้อมูลทางการเงินแก่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติหรือสำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัดแล้วแต่กรณี เพื่อเผยแพร่แก่สาธารณชนเป็นประจำทุกปี

^๑ พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของวัดโดยเฉพาะ ทำให้ข้อมูลแสดงความเคลื่อนไหวและฐานะทางการเงินของวัดเป็นความลับเสมอมา ที่ผ่านมามีหน่วยงานราชการใดสามารถเข้าไปตรวจสอบข้อมูลทางการเงินของวัดได้เลย

๔.๒.๒ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) เพื่อให้เป็นไปตามหลักการมีส่วนร่วม ควรดำเนินนโยบายดังนี้

๑.๑) ควรจัดอบรมและสัมมนาผู้บริหารวัด ได้แก่ เจ้าอาวาส คณะกรรมการวัด ไวยาวัจกร ให้รู้และเข้าใจกฎ ระเบียบ และคำสั่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการเงินบริจาคของวัดให้ถูกต้อง รวมทั้งการจัดทำบัญชี จัดเก็บดูแลรักษาเงินของวัดตามให้เป็นมาตรฐานเดียวกันและต่อเนื่อง ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติรับผิดชอบจัดอบรม

๑.๒) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรจัดให้ประกวดและให้รางวัลวัดที่เป็นแบบอย่างในการจัดระบบการบริหารจัดการภายใน เพื่อกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจให้วัดบริหารจัดการการเงินให้ถูกต้องมากขึ้น

๑.๓) วัดทุกแห่งควรรายงานข้อมูลทางการเงินของวัดให้สาธารณชนได้รับทราบอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง โดยจัดทำเป็นเอกสารเผยแพร่ประจำปี และปิดประกาศในวัดในบริเวณที่เปิดเผย

๒) เพื่อให้เป็นไปตามหลักความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ควรดำเนินนโยบายดังนี้

๒.๑) วัดทุกแห่งควรรายงานข้อมูลทางการเงินของวัดให้เจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ตามลำดับชั้นทราบเป็นประจำทุกปี

๒.๒) เจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ควรติดตามและกำชับให้วัดที่อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตการปกครองทำการรายงานข้อมูลทางการเงินของวัดให้ทราบโดยถูกต้องเป็นประจำทุกปีอย่างเคร่งครัด

๓) เพื่อให้เป็นไปตามหลักนิติธรรม วัดทุกแห่งควรกำหนดนโยบายหรือคำสั่งให้สอดคล้องกับบทบัญญัติในกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ อย่างเคร่งครัด

บรรณานุกรม

- กฤติน จันทรสนธิมา. ๒๕๕๗. **การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในพระพุทธศาสนา: ศึกษาเฉพาะกรณีเงินบริจาค.** วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. / Junsontima, Kittin. 2014. **Administration Of Religious Property Of The Buddhist Temple: Study on Financial Donation.** Thesis in Master of Law, National Institute of Development Administration.
- ณดา จันทรสม. ๒๕๕๕. **รายงานวิจัยการบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย.** กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. / Junsom, Nada. 2012. **Research the Financial Management of The Temple in Thailand.** Bangkok: National Institute of Development Administration.
- दनัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์. ๒๕๕๒. **รายงานวิจัยเรื่องพระสงฆ์กับทรัพย์สินส่วนตัว.** กรุงเทพฯ: ศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. / Preechaphaemprasit, Danai. 1999. **Research on Monk to Private Property.** Bangkok: The Chulalongkorn Centre for Buddhist Studies.
- ทีมข่าวผู้จัดการ. ข่าวรายวัน. **ผู้จัดการออนไลน์** [ออนไลน์] / Staffs. New update. **Manageronline** [online] (www.manager.co.th. [30 April 2014])
- ทีมข่าวมติชนรายวัน. ๒๕๕๖. ข่าวรายวัน. **มติชนรายวัน.** (๗ ก.ค.): ๑๙. / New update Staffs. 2013. News update. **Matichon.** (7 July): 19.
- ธรรมปิฎก, พระ (ป.อ. ปยุตโต). ๒๕๓๘. **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์.** พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. / Dhammapitaka, Phra (P.A. Payutto). 1995. **Photcananukrom Buddhasat Chabap Pramuan Sap.** 8th ed. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.
- ธีรยุทธ บุญมี. ๒๕๔๑. **ธรรมรัฐแห่งชาติยุทธศาสตร์กู้ภัยในประเทศไทย.** กรุงเทพฯ: สายธาร. / Boonmee, Terayut. 1998. **National Disaster Recovery Strategies in Thailand.** Bangkok: Saitan.
- ประยูร กาญจนดุล. ๒๕๓๘. **คำบรรยายกฎหมายปกครอง.** พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. / Kanjanadul, Prayoon. 1995. **Subtitles Administrative Law.** 4th ed. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- ประเวศ วะสี. ๒๕๔๑. **แนวคิดและวาทกรรมว่าด้วยธรรมรัฐแห่งชาติในธรรมาภิบาลกับคอร์รัปชันไทย.** กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน. / Wasee, Pravet. 1998. **The Concept and Discourse That Justified the State of Good Governance and Corruption in Thailand.** Bangkok: Morchaobaan.
- ปรัชญา เวสารัชช์. ๒๕๔๒. **การสร้างธรรมาภิบาล (Good Governance) ในสังคมไทย.** กรุงเทพฯ: ม.ป.ท. / Vesarat, Pratchaya. 1999. **Good Governance in Thailand.** Bangkok: n.p.

- ปรีชา ช้างขวัญยืน. ๒๕๔๒. **ปรัชญาแห่งอุดมการณ์ทางการเมือง**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. / Changkwanyearn, Preecha. 1999. **Political Philosophy**. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- ปลื้ม โชติขจร. ๒๕๕๓. **คำบรรยายกฎหมายคณะสงฆ์**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. / Chotiyangkul, Prem. 2010. **Subtitles Ecclesiastical Law**. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya Press.
- ผจญ อาจาโร, พระอธิการ. ๒๕๕๓. **ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล: ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. / Arjaro, Pajon, Phra Atikarn. 2010. **A Study of Monk's Roles in Using Good Governance for Temple Administration: A Case Study of Ban Hong District, Lamphun**. M.A. Thesis in Buddhist Studies. Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- ภิรมย์ จันถาวร. ๒๕๔๔. **รายงานการวิจัย เรื่องยุทธศาสตร์การจัดการการเงินของวัด**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. / Juntarworn, Pirom. 2001. **Research the Strategic Financial Management of The Temple**. Bangkok: Institute Buddhism Research Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๓๖. **พระวินัยปิฎก เล่ม ๔ มหาวรรค ภาค ๑ และอรรถกถา**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย. / Mahamakutrajavidyalaya. 1993. **Phra Vinaipidoklem 4 Maha Wak Pak 1 Lae Atthakatha**. 3rd ed. Bangkok: Mahamakut Buddhist University Press.
- _____. ๒๕๓๗. **พระวินัยปิฎก เล่ม ๑ ภาค ๓ มหาวีถก ปฐมภาค-ทุติยภาคและอรรถกถา**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย. / _____. 1994. **Phra Vinaipidoklem 1 Pak 3 Mahavipang Prathompak-Tutiypak Lae Atthakatha**. 3rd ed. Bangkok: Mahamakut Buddhist University Press.
- ราชญาณวิสิฐ, พระ (เสริมชัย ชยมงคล). ๒๕๔๘. **หลักธรรมาภิบาลและประมุขศิลป์**. กรุงเทพฯ: ชัยมงคล. / Rajayanawisit, Phra (Seamchai Chayamongkalo). 2005. **Good Governance and Administration**. Bangkok: Chaimongkol.
- _____. ๒๕๕๓. **หลักธรรมาภิบาล**. ราชบุรี: มูลนิธิพุทธทาสภวนาวิชาวชิธรรมกาย. / _____. 2010. **Good Governance**. Ratchaburi: Buddhapavanavitchadhammakaya Foundation.
- วรพงษ์ โชติธมโม, พระ. ๒๕๔๙. **วิกฤตคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพฯ: เนติกุล. / Vorramong Chotithammo, Phra. 2006. **Crisis Ministry Thailand**. Bangkok: Natikul.

- วริศรา รัตนสมัย. ๒๕๕๓. การรับข่าวสารเพื่อสร้างความตระหนักสำนึกของประชาชนเกี่ยวกับการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) จังหวัดสงขลา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. / Rattanasamai, Warissara. 2000. **Subscribe to Raise Awareness of The Public Consciousness About monitoring The Use of State Power of The Tambon Administration Organization (TAO) Songkhla.** Bangkok: Thammasat University Press.
- สวัสต์ มานิตย์. ๒๕๔๒. ปัญหาทางกฎหมายว่าด้วยการปกครองคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาวัดพระธรรมกาย. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยรามคำแหง. / Manit, Sawat. 1999. **Legal Problems in Governing the Buddhist Monks of Sangha: A Case Study of Wat Phradhammakaya.** Thesis in Master of Law. Ramkhamhaeng University.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. ๒๕๕๒. คู่มือการจัดระดับการกำกับดูแลองค์การภาครัฐตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance Rating). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. / Office of the Public Sector Development Commission. 2009. **Good Governance Rating.** Bangkok : Office of the Public Sector Development Commission.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. ๒๕๕๔. คู่มือไวยาวัจกร. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. / Office of National Buddhism. 2011. **Vicar Guide.** 8th ed. Bangkok: National Office of Buddhism Press.